

gevolg was dat onderzeeboot- en torpedobootjagercommandanten die 'geoeffend' heetten, in werkelijkheid maar ten dele geoeffend waren.

Wat de overige schepen van het eskader betreft: de torpedobootjagers, waarvan de oudste uit '28 dateerde, waren artilleristisch goed, de kruiser 'De Ruyter' had een niet zo sterke hoofdbatterij maar wèl een zeer geavanceerde vuurleiding en een goede luchtafweer en de in de Eerste Wereldoorlog op stapel gezette 'Java' was geheel verouderd.

Verouderd waren al die Nederlandse oorlogsbodems ook in zoverre dat zij niet de beschikking hadden over moderne apparatuur tot het opsporen en volgen van tegenstanders: in september '41 beschikte de marine in Indische wateren nog slechts over twee, uit Engeland ontvangen *asdic*-toestellen (apparaten om vijandelijke onderzeeboten onder water op te sporen¹) – radar-toestellen ontbraken geheel. Alle Japanse oorlogsschepen (wij komen op de Japanse vloot nog terug) waren daarentegen met *asdic* uitgerust, sommige tevens met een primitieve vorm van radar.

Van hoog tot laag wist men aan boord van de schepen dat de kwaliteit van de marine te wensen overliet, zij het dat wellicht de meeste officieren dat scherper beseften dan de meeste manschappen.² Voor allen was de periode tussen mei '40 en december '41 moeilijk. Het patrouilleren en jagen zonder dat een vijand in zicht kwam, was, aldus later Vromans³,

'intens taai werk, hoogst deprimerend en vermoeiend, waarbij door de detachering van eenheden niet tot een echt geoeffend eskader kon worden gekomen. De berichten van huis (voor zo velen: Nederland) bleven uit en de geruchten . . . dat de gezinnen daar in moeilijkheden kwamen, waren niet goed voor de geest. Ook het tot in het waanzinnige 'vaderlandslievend' doen van krant en tijdschrift was dat niet. Iedere opvarende wist wel dat de 'De Ruyter' maar een kleine kruiser was en de 'Java' een heel oud beestje; de officieren wisten dat onze torpedobootjagers niet geoeffend waren in lange-afstand-lanceren . . . Het was geen goede tijd voor de 'uitvoerder', terwijl juist de mensen aan de wal, die wèl wat reëels konden doen, tastbare resultaten konden zien en ontsnappen aan bedoelde morele

¹ Die twee toestellen waren ingebouwd op de kanonneerboot 'Soemba' en de mijnenlegger 'Willem van der Zaan'. ² Per 1 april '40 (latere officiële gegevens ontbreken) was de sterkte van het marinepersoneel in Indië de volgende: Europees beroepspersoneel: 403 officieren en 3 091 onderofficieren en manschappen (onder wie 351 mariniers); Europees reserve-personeel: 14 officieren en 449 onderofficieren en manschappen; inheems personeel: 1 862 onderofficieren en manschappen. ³ Vromans was commandant van een torpedobootjager geweest alvorens bij het departement der marine te Batavia hoofd te worden van de afdeling materieel.